

PRESENTACIÓ DE L'ITINERARI *EMPREMTES DEL COS*

L'empremta no és res més que una absència feta presència. Ens aporta indicis d'una presència anterior les característiques de la qual podem deduir per la seva grandària, la seva profunditat, la seva textura... sempre evocuen el passat. L'art contemporani reprèn les primeres empremtes de mans que l'ésser humà va deixar sobre les parets rocoses per endinsar-se, a través de la producció d'empremtes, en una reflexió sobre el caràcter fugaç de l'existència humana i la necessitat de cultivar l'espiritualitat.

L'itinerari *Empremtes del cos* està representat pels artistes Yves Klein, Ana Mendieta, Giuseppe Penone, Antoni Tàpies i Anthony Gormley. S'han triat aquestes manifestacions artístiques amb l'objectiu d'oferir una mostra de la diversitat de materials, tècniques, procediments i concepcions que les empremtes del cos han suscitat en la contemporaneïtat.

Després d'un resum que comenta cadascuna de les obres seleccionades, es concreten els objectius generals i els procediments que es poden extreure de les diferents anàlisis elaborades en forma de fitxes i que són extrapolables al treball a l'aula.

MANIFESTACIONS ARTÍSTIQUES QUE CONFIGUREN L'ITINERARI

A la sèrie *Antropometries de l'Època Blava*, realitzada a començaments dels anys 60 per **Yves Klein** (Niça, França, 1928 – París, França, 1962), l'artista utilitza els cossos de les models i el seu propi cos per tal de produir empremtes sobre la tela. Aquestes empremtes corporals s'han reduït al fragment del tronc com a símbol antropomètric, sense cap expressió d'individualitat. Klein utilitza la carn com a instrument per expressar la presència fenomenològica del cos. El cos esdevé presència evocadora però també únicament un rastre, el vestigi de la forma material que ja no existeix en temps real. A l'univers conceptual de Klein, les antropometries constitueixen una forma de restituir la carn i històricament recuperen la imatge del cos en la història de l'art.

L'artista cubana **Ana Mendieta** (La Havana, Cuba, 1948 – Nova York, Estats Units, 1985) partia del seu origen cultural per reivindicar les tradicions de la cultura hispana i llatinoamericana, la força dels indígenes i l'empremta que van deixar sobre la terra. A la sèrie *Siluetes*, feta a Iowa i Mèxic entre 1973 i 1980, va recórrer a llegendes i pràctiques religioses afro-cubanes específiques, així com a la mitologia precolombina i a d'altres mitologies antigues. L'obra comentada a la fitxa d'aquest itinerari és una fotografia de la silueta de l'artista després de tirar adob a la marca que havia deixat el seu cos sobre l'herba. La silueta es fa visible gràcies a l'herba nova que ha crescut en aquell espai, abans ocupat pel seu cos. Aquesta obra pertany a una sèrie de *Siluetes* en què el cos de l'artista pren part directa en el procés per després eliminar-se com a material; a partir d'aquest moment, ja no interessa tant el cos en si com l'empremta que aquest ha deixat. L'empremta s'utilitza com a forma de la pèrdua: es converteix en una constatació de la provisionalitat de l'existència

humana i de la distància entre el cos i la seva representació que ens allunya de qualsevol cànon idealista.

L'obra **Parpelles** comentada a la fitxa d'aquest itinerari forma part d'una sèrie que l'artista **Giuseppe Penone** (Garessio, Itàlia, 1947) va desenvolupar des de l'any 1978 al 1990. Penone comença estenent una fina pel·lícula de cola sobre la seva parpella tancada a fi d'obtenir una mena d'emmotllat de la pell; seguidament, la col·loca entre dues làmines de vidre i projecta la imatge aconseguida sobre el suport. Aleshores, l'artista ressegueix minuciosament, amb el carbonet, les textures que s'entreveuen a la projecció. Amb el dibuix de les parpelles tancades, l'artista reivindica una visió de l'exterior a l'interior; relativitza la supremacia de la vista per sobre dels altres sentits i exalta, en canvi, un coneixement sensible i intuïtiu del món mitjançant l'oïda, l'olfacte i el tacte.

A molts quadres d'**Antoni Tàpies** (Barcelona, 1923) hi ha empremtes de mans i peus produïdes directament sobre el suport. No obstant, per tal de realitzar l'obra **Efecte de cos en relleu** (1979), l'artista ha enregistrat l'empremta de forma indirecta: ha col·locat el cos femení sota una tela mullada, de manera que la seva silueta i el seu volum hi quedessin marcats, i després hi ha passat un aerògraf. Tècnicament, el procés és similar a la tècnica del *frottage*, tan utilitzada per Max Ernst. Contra l'exhibició directa, tenim aquí l'evocació per l'ombra o mitjançant el rastre, per tal d'aguditzar la imaginació de l'espectador.

Acabem l'itinerari amb **Antony Gormley** (Londres, 1950), artista que conforma el seu art, literalment, "al voltant" del seu propi cos. L'obra **Llit** (1981) és una estructura cúbica formada a partir de l'ordenació i superposició de peces de pa de motlle cobertes amb cera. La forma i les dimensions de l'estructura s'assemblen a un llit sobre el qual han quedat enregistrades dues empremtes del cos de l'artista. Les siluetes són simètriques i s'han produït en mossegar determinades llesques de pa. El *llit* representa el descans, però també el treball diari que mereix aquest descans, o també la mort com a descans etern. El pa representa l'aliment principal però també el cos de Crist. Els cossos absents representen la fugacitat de la vida, la fi de les necessitats corporals, i l'espiritualitat.

RECAPITULACIÓ D'OBJECTIUS GENERALS EXTRETS DE L'ITINERARI **EMPREMTES DEL COS**

- Reflexionar sobre les relacions actuals i universals entre l'home i la natura.
- Reflexionar sobre la relació entre cultura i natura.
- Respectar el patrimoni natural.
- Descobrir la natura com un entorn possible de creació artística.
- Investigar maneres d'enregistrar objectes o subjectes sobre el suport pictòric.
- Interpretar, més que copiar la realitat.
- Reivindicar el coneixement sensible i intuïtiu del món mitjançant els cinc sentits: l'oïda, l'olfacte, la vista, el gust i el tacte.
- Considerar el color com a vehicle de percepcions espirituals.

- Considerar el canvi d'escala com a estratègia artística.
- Reivindicar l'ús de materials no convencionals (a part dels considerats propis de la pintura o l'escultura).
- Reflexionar sobre la dimensió metafòrica dels materials a emprar.
- Conèixer el concepte de *performance* i *hapenning*.
- Reconèixer el propi cos com a instrument de creació.
- Destacar la importància del procés sobre l'obra acabada.
- Considerar el caràcter efímer que pot tenir l'obra.
- Oferir múltiples lectures de l'obra a l'espectador.
- Evocar la dimensió espiritual de la humanitat.

RECAPITULACIÓ DE **PROCEDIMENTS** EXTRETS DE L'ITINERARI ***EMPREMTES DEL COS***

Procediments bidimensionals

- Realització de *frottages* sobre diferents superfícies, naturals o artificials.
- Enregistrament d'empremtes del cos.
- Manipulació digital de les empremtes.
- Ús d'instruments no convencionals (el propi cos en detriment del pinzell, per exemple)
- Utilització de suports pictòrics no convencionals.

Procediments tridimensionals

- Utilització de materials escultòrics no convencionals.

Procediments audiovisuals

- Ús de mitjans de documentació gràfica (fotografia, vídeo) per tal d'enregistrar el procés de creació de l'obra d'art efímera.

Procediments generals

- Participació d'altres persones en la realització de la pròpia obra.